

Kerdezem Sokadalmokban, adnake bovon az Boban, teol-
 czetek innom azomban, ehnetem parejos hufban.
 Haj haj pridem megh vakoltam, minden haznal hafarkottā
 voltis ninczis kjaltottam, haddis viddis nē hallottā.
 Ez Eneket Molduaban : Berzek kenczes KoloIvarban
 Simandō Egren Tokajban, vandor uczaban Balabā.¹

Közli : DÉZSI LAJOS.

BÁRÓ KEMÉNY ZSIGMOND ÉS KOVÁCS LAJOS LEVELE BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓSNAK.

Apr. 22ⁿ 845 Berencze.
 328. j. Apr. 27^{én} Vsz : 28.

Tisztelt Barátom !

Már a' szó legszorosabb értelmében lélekvádokat kezdek érzeni, hogy olly hosszas idő óta körülményeimről és a' Sibóra menetelem halasztásainak okairól, tégedet nem tudósítottalak.

Én Februar végen elindultam Kolosvárról, hogy egy pár napot N : Bányán töltvén, onnan egyenesen tiszteletedre siessek : de szándekomat a' mostoha időjárás megghiusította. Mint tudod erős hideg után gyors olvadás következett; az utak járhatatlanná lettek; a' Szamos kiáradott és elszakita minden közlekedést Sibóval. Mihelyt a' sár annyira szikkadott, hogy az országuton járni lehetett, Kol'svárra Wesselényi Ferencznek egy levelet küldöttem, melyben kértem őt, hogy mentsen ki nálad, hosszas késedelmezésemért. Nem tudom: vette é ő ezen levelet 's te izenetemet?; mert gróf Serényitől, ki akkortájt rándult be Erdélybe, hallám, hogy Ferenczék már nem voltak Kolosvárt, hanem Drakban.

Most az idő már jó és én minden perczben indulhatnék; de viszont más akadály gördült el[ém]. Ugy egyeztünk meg t: i.; hogy Kovács Lajos és Eötvös Miska is velem jöjenek; azonban közelget a' || Nagy-Károlyi közgyűlés és tárgyai nevezetese; mert a' főispáni hivatal iránti új intézkedések minden aggodalmokat fölzaklattak és az ellenzék' erélyes föllépését tették szükségessé: ennél fogva Kovács Lajos és Eötvös legalább a' gyűlés elsőbb napjain telyességgel nem távozhhatnak. Kénytelen vagyok tehát én is május 5^{éig} várni. Reméllem: szives barátságod nem fogja azt, sem hanyagságnak sem szőszegésnek magyarázni, mi a' körülményekből olly természetesen folyt. —

Egy kérésem van még hozzád:

Ugy hallam, hogy Jósika Miklós Muncsel' eladása iránt téged' hatalmazott föl. Nagy-Bányán léteimkor Thurmanné* (a' Kovács Lajos napája) azt mondá, hogy ő szeretné a' zálogsummában átvenni; olly feltétellel, hogy hat ezer forintot most májusban fizessen le, a' többi őszveget pedig igen rövid terminusra. Ha csakugyan az egész zálogár

¹ Századok id. h. : szálóban.

letételét akarná most rögtön Jósika Miklós — mint észrevevém — Thurmanné arra is hajlandó volna. Méltóztassál tehát engemet néhány sorban arról értesíteni: mennyi a' zálog summa? rögtön kell é az egész kifizetni, vagy egyrészt néhány hónapig várnak?, hogy május negyedikéig ezen vásár iránt Turmannétól határozott választ kaphasson és vihesen Sibóra.

Tisztelőd, barátod

Kemény Zsigmond sk.

* NB. Thurmanné a' Cserei Mihály árvái számára, kiknek ő a nagyanyok, 's kiket e' jószág örökösödésileg illet akarná kiváltani.

2.¹

Kovács Lajos levele Wesselényihez.

Méltóságos úr!

Miután napam többszöri sürgetésére Kemény Zsigmond barátom a' muntseli ügyet megemlítette, szükségesnek látom annak fölvilágosítására némellyeket felhozni. B. Jozsika Miklós mint tudom Muncselt eladóvá tette. Napam egyenlő feltételek mellett elsőséget kér és pedig olly okból melly neki mindenki előtt tán az elsőséget jogossá tenné. A' jószág Cserey Miklostól exequaltatott Patakinak, következőleg egyenesen illeti Cserey Mihály árváit, napam unokáit, kiknek számára történik a' kiváltás. Mostani vevője Pásztor Ferencz, ki Berzenczey Miklós neve alá bujva annak feles supperadditiot ígér, 's a' jószágot megterheli. Berzenczey Miklós e' lépése sem nem jogos sem nem atyafiságos, mert az illetők közt most történt állapotást szegi meg. Ugyan is meghalván a' télen Cserey Miklós, Makrayné, Berzenczeyné 's feleségem mint a' 3 testvér képviselői abban egyeztek meg, hogy jövődő bonyolódások kikerülése tekintetéből a' Cserey Miklós zálogban lévő javain megosztozzanak, hogy sem terhelésben, 'sem váltásban egyik a' másikat ne háborgassa. Az osztály határideje most Sz. György napja lett volna, de én dolgaim miatt egy ideig nem szabadulhatok. Tehát épen midőn arról van a' szó, hogy megosztozzanak, az osztály alá tartozó jószágot terhelni sem nem jogos sem nem atyafiságos cselekvés. Én irtam Berzenczeynének és Makrayénak (így) kérve atyafiságosan, Miklóst tiltanak el ezen traficától. Mí sikere lesz, nem tudom. Minden esetre Napam azon legokosabb expedienst találja, hogy hasonló föltételek mellett a' vásárt meg ajánlja. Így legalább a' jószág teher nélkül kerül osztály alá 's kinek jut annyiban ismét kiválthatja vagy illetőleg megtarthatjuk. — Méltóságodnak nem kell ajánlanom olly árvák ügyét, kik minden esetre jobb sorsra érdemesek, mint minőt nagyaty-

¹ Ugyanazon levél 3—4. oldalán írva. Felibe írva Vsz. Apr. 28.

jok készített, atyjok nem birt eltávoztatni, 's mellyen némileg enyhíteni nekem is feladatombul jutott.

Azon reményben, hogy Méltóságodat közelebbi héten tisztelhetem bátor vagyok azon kérdést is tenni: megérkeztek e Deák Ferencz, Klauzál, Kossuth már Zsibóra 's meddig mulatnak még ott? mert noha gyűlésünk felette fontos, de úgy hiszem határozóbb fontosságú dolog mostani időben ezen hazafiakkal a megyék jövődjé iránt értekezni Méltóságod társaságában mint gyűlésezni. Ezért ha a' gyűlés a' velek való találkozhatásnak akadályul szolgálna inkább a' gyűlés (így) mulasztjuk el. — ki mély tisztelettel vagyok

Méltóságodnak

tisztelő szolgálja

Kovács Lajos.

(Eredetije a Br. Jósika-hitbizományi levéltárban.)

Közlő: DÉZSI LAJOS.

IRODALOMTÖRTÉNETI LEVELEK A GRÓF TELEKI- CSALÁD GYÖMRŐI LEVÉLTÁRÁBÓL.

(Második és befejező közlemény.)

6.

Méltóságos Gróf, Cs. K. Kamarás, nagy tiszteletű Uram,

Erdélyi Leveleim Döbrentei barátom kezében vagynak, hogy még egyszer tekintse végig, minekelőtte sajtó alá adatnak. De annak végig tekintését a' Méltós. Gróftól is alázatosan kérem, jól emlékezvén, mely idvezéses vala az az intés, a' mellyet nekem e' részben már egyszer adott volt. Az itt teljesítve van, 's Erdélynek ismérete Bévezetésképen van elébe téve a' Munkának a' Bethlenek' elágazását pedig a' Toldalékba vettem által, minthogy ezek a' Levelek tónusát meg szakasztották volna. Ne vonja el a' Méltós. Gróf most is segítő kezeit tőlem, 's méltóztassék dolgozásomat a' javulásra minél érdemesebbé tenni. A' tisztos szászokat, Nemzetünknek ezeket a' gonosz zselléreit, kik az Erdély' Dietájin székot ülnek, és még sem akarnak Magyaroknak tartatni, sőt azt vitatják, hogy ők még ma is Németek, nem bántom ugyan, de kitör belőlem, hogy őket nem szerethetem. Ki hitte volna, hogy a' szeretetre olly igen méltó Seivert Úr olly rettenetes Német! olly rettenetes Szász! olly rettenetes Nem-Magyar!

De ezenfelül még egy indúlatos kérésem van, 's könyörgök a' Méltós. Úrnak, méltóztassék lelkének szerénységét a' legszentebb tartozásért elnémitani. Én ha Teleki volnék, kevélykedve emlegetném nagy őseimet. Pirúlva vallom egy nagy vétkeket: sehol nem akadok papirosaim közt azon Genealogiai Jegyzésre, mellyet a' Méltós. Gróf kedves Atyja Ura nekem e' végre dolgozott. Nem veszhettem-ei: de

eltévedett. Dolgozza - ki azt a' Mélt. Gróf, rakja - fel mindenik Telekinek viselt hivatalait, lakását, születése' és halála' napjait, 's érdemeit, mellyek méltók hogy emlékezetben maradjanak, nem hogy vele a' Teleki-ház ragyogjon, hanem hogy a' Nemzet most is már, később pedig még inkább ismerje. Nagy fogyatkozása volna Munkámnak, ha ez elmaradna, s bízom a' Méltós, Gróf' kegyességéhez, hogy meg lévén győzve szándékom' tisztasága 's tiszteletem' hivsége felől, mellyel a' Telekiek eránt általjában, de legszorosabban a' Sámuel és József nevek eránt viseltetem, kérésemet nem lesz idegen teljesíteni. Kevélykedjék a' Méltós. Gróf nagybátyával, nagyatyjával, atyjával és ennek testvérével. Az Olvasó úgy sem fogja tudni, ki tollából folyt a' legigazságosabb magasztalás.

Most Szalluszt fogja - el gondjaimat, az én legkedveltebb Munkám, de talán épen - ezért egyike a' legszerencsétlenebbeknek.

Maradok alázatos tisztelettel A' Méltós. Grófnak alázatos szolgája
Széphalom Septemb. 16 d. 1822.

Kazinczy Ferencz.

Sámuel oda van. Sokáig engedte nekünk az ég. De miért kelle ENNEK még most is meghalni! Cserei Miklósnak épen most veszem levelét. Ő is ezt kesergi. 'S hányan azon felül!

Papiron.

7.

Méltóságos Gróf Táblai Báró és Fő-Curátor, nagy kegyességü Uram,

Egy tüdőgyulladás, melly napjaimat eloltani készült, de a' mellyből szerencsésen kiszabadúltam, megfoszta engem azon rég olta nyugtalanul óhajtott szerencsétől, hogy a' Méltóságos Urat láthassam, 's magamat 's sok gyermekimet kegyességeibe ajánlhassam. Azt, most még ágyban fekvő beteg, csak levelem által tehetem. De fogadja - el a' Méltós. Gróf Úr azon nevezetes nap, a' midőn egy nagy tekintetű hivatalát kezdi, az én hódolásomat is, 's méltóztassék elhinni, hogy abban az egész sokaságban nincs egy is, a' ki a' Méltós. Gróf Urtól többet reményl és vár. Teleki vállalja azt vállaira, 's az a' Teleki, a' ki méltán viseli azt a nevet.

Erdélyi Leveleim egészen új formába öntve mennek nem sokára a' Méltós. Gróf Úr kezéhez, 's talán Sallustommal és a' Cicero némelly Beszédeivel. Reménylem Novembernek elején Pesten lesznek. Az elmúlt terminuson igazságtalan, sőt erőszakoskodó sógorom engem arra kényszerite, hogy három hetet töltsék Eperjesen. Felejtvén hogy Octób. 27 dikén hatvanhatodik esztendőmbé lépek, hozzá fogék a' Cicero leveleinek fordításokhoz; és ha Wielandnak abban sokat köszönhetek is, reménylem az én fordításom hivebbnek fog ismertetni mint az övé.

A' Méltós. Gróf Úr levelét Júniusban vettem, és sok hasz(n)át láttam.

Ajánlom magamat nagy tekintetű kegyességeibe 's maradok alázatos tisztelettel

A' Méltós. Gróf Urnak alázatos szolgája
Széphalom Octób. 8 d. 1824.

Kazinczy Ferencz.

Viztől erősen megrongált papíron.

8.

Méltóságos Gróf, Táblai-Báró Úr, nagy tiszteletű Uram!

Itt nyújtom által a' Méltós. Gróf Urnak Erdélyi Leveleimnek egy régiebb, és a' legújabb dolgozását, azon alázatos kéreessel, hogy annak minden tévedéseit olly kegyesen is bölcsen is, mint már egyszer, kimutatni méltóztassék. Mert ha Előbeszédemben a' sok Igazító ellen fájdalmasan panaszkodom is, panaszsom bizony nem a' Méltós. Gróf Úr' igazításai ellen van intézve. Azoknak elfogadása, követése, mutatja, hogy én azokat tiszteltem. Hálásan vallom, hogy Munkám azok által sokat nyert.

Különösen arra kérem igen aláz.(atosan) a' Méltós. Gróf Urat, hogy a' Teleki ház' czikkelyét nagy gonddal megolvasni, minden botlást megigazítani, a' hézagokat kipótolni, s' az előadást kibővíteni méltóztassék. Tudom én, melly kedvetlen dolog magunk felől szólni, vagy csak az is, midőn mindeneknek szeméit magunkra látjuk vonva. De homályban ülni csak a' kicsinyek privilégiuma, 's a' Méltós. Gróf Urnak szoros tisztje mind elődjei mind maradékai eránt, hogy aláz.(atos) kérésemet teljesítse. Szeretném én a' Teleki házat, melly eránt örök hálával tartozom, azon vallásra kényszeríteni, hogy felőlök hivebben, igazábban még senki nem szóllott; 's azt hiszem, hogy a' később idők nekem köszönni fogják, hogy a' Koronaőr' képét nekik úgy adám, hogy azt a nagy embert mintegy elevenen láthatják magok előtt. Ha e' részben Thaisz Úrral fogna parancsolni a Mélt. Gróf Úr, kérésemet szerénységének megsértése nélkül teljesíthetné.

A' régiebb MS. csak azért megyen együtt ezen ujjabbal, hogy a kettő Igaz Sámuel Ur' kezébe küldethessék, mert nem lehetetlen, hogy ha majd ez az ujjabb MSt a' Censor kezébe adja, ez kívánni fogja Igaztól, hogy mutassa - elő ezen régiebbet.

De minekelőtte ez Bécsbe küldetnék, akarom, hogy azt Bibliothecarius Horvát István barátom is megolvassa. Ez a' széles tudományú férfi nékem sokat mondhat, a' mit Munkámhoz adjak. Méltóztassék tehát a' Méltós. Gróf Úr az újabb dolgozást Horvát Urnak ide zárt levelemmel által adni, 's ha majd Horvát a' MSt visszaadja, mind a' két explt Bécsbe küldeni, de nem a posta szekeren, hanem valamely biztos alkalmatosság által, mellyre Pestről minden pillanatban van mód. Thaisz Úr nekem e' részben sem fogja megtagadni szolgálatját.

Ezen kéréseim mellé, engedje-meg a' Méltós. Gróf Úr, hogy még nehány más kéréseket is tegyek. —

1. Mélt. Zejk Assessor Úr; kit arra kértem vala meg, hogy a Maros Vásárhelyi Bibliothecából számomra másoltatná le a' Hunyadi Mátyás Király' képét, azt felelé nekem, hogy a' tájon most képiro nincs; de azzal semmit nem vesztek, mert a képet Budán találhatom gróf Mailáth József Cam. Praes. Excnál. — Én ezt a' képet az Erd. Levelek elébe szeretném tétetni, 's azért is, hogy tolja-el a' Hébe vét-két, ki a Magyar Király helyett nekünk valamely sváb arczot ada. De a' Kolozsvártt született Mátyás az Erd. Lev. előtt állana nem méltán. — Ejtse tehát, kérem aláz. a' Méltós. Gróf Urat, szerét, hogy a' Mailáth birtoka a' Méltós. Gróf Úr Bibliothecája számára is másoltas-sék, 's ha az majd meg lesz, engedje-meg, hogy arról Blaschke nekem is dolgozhassa a' rezet. Bth. Horvát urat is megkértem erre, méltó-zassék tehát a' Méltós. Gróf Ur vele egyget érteni. —

2. Erd. Leveleim mellé én fac-similéket szeretnék metszteni, 's e' végre bírom ezeket:

1. Bocskay István.
2. Bátori Gábor.
- 3., Bethlen Gábor, 's első 's második felesége.
- 4., Rákóczy György és Lóránffy Susánna.
5. — — a II. és Bátori Sófia.
6. — Ferencz az I. és Zrinyi Heléna.
7. Rákóczy Ferencz a' II.
8. Kemény János
9. 10. a' Két Apafi. —
11. Thököli Imre.
12. Caraffa Antal.
13. Bethlen Ferencz
14. — János
15. — Miklós } Cancelláriusok. —

De nem bírom a' Lengyel Király Bátori Istvánét 's a Rákóczi Zsigmondét, a' Barcsai Ákosét, Rhédey Ferenczét. — Nem a' Teleki Mihályét. — A' Méltós. Gróf engem véghetetlenül lekötelezne, ha megengedné, hogy Ponori Thörök József ezeket, és a' mik ehhez hasonlók; nekem a Méltós. Gróf Urtól lemásolhassa. Énnékem az effélékben abban áll az egész fortélyom, hogy a' Kézírást az ablak'-üvegének nyomom, arra velin papirosat teszek, a' nevet ólommal a' velinre által viszem, 's akkor az olmozást tintával festem be a' szerint a hogy példányom kívánta. Ponori szépen ir, és így erre kevés gyakorlás után alkalmas-tos leszen.

Ötödik hete hogy ágyban fekszem. Felette el vagyok gyengülve. De a' dolgozni szeretőnek betegségében is öröm a' dolgozás. Most Szal-lusztomat készítem nyomtatás alá. Annak 's a' Ciceró Beszédinek 1825. el kell hagyni a' sajtót, 's csak hamar az Erdélyi Levelek után.

Nem hagyhatom -el leveletem a' nélkül hogy el ne mondjam a' Méltós. Gróf előtt, hogy a Hébe engem megtisztelő része felől én mind addig semmit nem tudtam, míg azt két nyomtatványban nekem Igaz megküldé. Ha ezt sokan nekem hinni nem fogják -is, örvendek leg-alább, hogy a' Méltós. Gróf Úrnak pirulás nélkül mondhatom.

Csak akkor látam a' Zrinyi képét is a' Hébe előtt, mikor már arra sem volt időm, hogy a Zrinyi életéből az utolsó lapot kivágas-sam. Az nem a' szigeti hős Zr. Miklós képe, hanem a' Krusaneczi erdőben szerencsétlenül megholt Zr. Miklósé, 's Krafft ezt az 1664. elholt Miklóst festi az 1566. megholt hős helyett. A tévedést bému-tatván a' Nádornak Generalis Gróf Beckers által, 's levelem mellé zárám a' bizonyságokat. Lett volna lárma, ha Krafft a' szakálatlan Zrinyit adná a már kész vásznan.

Ajánlom magamat a' Méltós. Gróf Úr kegyességeibe, 's maradok hív tisztelettel

A' Méltós. Gróf Úrnak alázatos szolgálja

Széphalom Octób. 30 d. 1824.

Kazinczy Ferencz.

Egy ív víztől rongált papíron. Más kézzel megjegyzés: 21 Mar-tii 1825.

9.

Méltóságos Gróf, Táblai Báró, Fő-Curátor Úr, nagy tiszteletű Uram!

Nyalábomat Kazinczy András és József öcsém, amaz az atyám testvérenek unokája, ez a' testvéremnek fija, mind ketten Jurátusok, fogják a Méltós. Gróf Úrnak általnyujtani. Ajánlom őket kegyességébe, 's alázatosan kérem, méltóztassék lelkeikbe szikrát vetni. Esztendő előtt hagyák -el mind ketten Patakot.

A' leghivebb tisztel[ette]l maradok

A' Méltóságos Gróf Úrnak alázatos szolgálja

Széphalom Novemb. 2 d. 1824.

Kazinczy Ferencz.

Nagyon rongált, vízfoltos papíron. *Kivül:* 21. Martii 1825.

10.

Méltóságos Gróf, Táblai-Báró, nagy tiszteletű Uram!

Méltós. Gróf Dezsőffy Úr Februárus 14 d. indul Pestre. Esede-zem alázatosan, méltóztassék általa Erdélyi 'Leveleimet nekem vissza-küldeni, hogy végig-futván rajtok még eggyeszer, 's a' magok helyeikre rakván azon toldalékokat, igazításokat, változtatásokat, melyeket a' Méltóságos Gróf Úrtól is, 's az Erdély' fíjától Ponori Török Józseftől, várok, és még egy engemet szerető férjfiutól, kit én a' legtudósabb

Magyarnak szoktam nevezni, végre sajtó alá adhassam. E' dolgozásokom a' Méltós. Gróf intéseinek egyszer már sokat köszönhetett: bár most is úgy javúlhatna megint.

A' Kassai Minervának most rakják első ivét. Ellinger nagy titokban kereste rá a' privilégiumot, 's mi, Kassán és Kassa körül lakók, csak akkor tudánk szándékát, mikor a' privilégiumot megnyerte. Csuda czímje 's csuda formátuma mellől elállani nem mer és nem akar. De reményilem Olvasóji megbocsátják neki ezt, ha majd a' lelkes, tudós, és szépízlésű Előbeszéd' Íróját hallani fogják. Minerva olly vastagságokat engedni magának, mint az Aspásia' Recenziója a' Tud. Gyűjtben, nem fog, 's a' Nyelvtörők' ellenségei örömmel fogják olvasni az Előbeszéd' tanításait, de el is pirulnak bölcseségekért.

Ajánlom magamat kegyes indulatiba, 's maradok a' leghivebb tisztelettel

A' Méltós. Gróf Urnak alázatos szolgálója
Kassán, Január 28 d. 1825.

Kazinczy Ferencz.

Víztől rongált papíron, kívül: 28. Martii 1825.

11.

Méltóságos Gróf, Táblai Báró, nagy tiszteletű Uram,

Mélt. Gróf Dezsőffy József Úr ma nálam hált. Martzius elsőjén indul Pestre, 's ha a' rossz utak tartóztatni nem fogják, 5 dben már ott lesz. Talán a' Sasnál fog meg szállani, a' Hatvani úczában. Tiszteletét a' Méltós. Urnál bizonyosan fogja tenni: de én, a' ki általa várom mind Erdélyi Leveleimet, mint Döbrenteitől Yorickom' újra dolgozását: szükségesnek tartám ezt előre bejelenteni, hogy a' két nyalábot Mélt. Gróf Dezsőffy Úr általvehesse. Méltóztassék, alázatosan esedezem, azokat készen tartani.

'S végre ez az esztendő nekem is megadja azt a' régen óhajtott szerencsét, hogy a' Méltós. Gróf Urat személyesen tisztelhessem. Az Eperjesi Tábla febr. 11 d. hozza egy részben igazságos ítéletet feleségem' perében a' bátyja ellen, ki hűgait, az atyja által szerzett és az atyja által mingyárt elholta után (1810) felosztolni paránésolt jószágából egészen kirekesztette. Minthogy a' haszonvétel feleségemnek nem az atyja', hanem csak az anyja' halála olta ítétetett ide, én az ítéletet appellálám, 's Májusban, Juniusban Pesten leszek. Akkor a' Méltós. Gróf Úrnak mint Birámnak is könyörgök igazságos keresetemben kegyességéért.

Alázatos és hív tisztelettel maradok
A' Méltós. Gróf Úrnak alázatos szolgálója
Széphalom Febr. 24 d. 1825.

Kazinczy Ferencz.

Víztől rongált papíron. Kívül: 21. Martii 1825.

12.

Méltóságos Gróf, Fő-Ispány és Táblai Báró, nagy kegyességü Uram,

Sietek bejelenteni, hogy én tegnap megérkeztem, de betegen. Tüdőgyuladást kaptam az útban, szerencsémre már Gödöllő körül, 's tisztelt barátnémnak Tekint. Bártfay Lászlóné Asszonynak gondjai alatt lévén, reményilem hogy holnap után tiszteletemet fogom tehetni Nagyságodnál. Most annyira el vagyok gyengülve, hogy szólni is alig tudok. Addig is ajánlom magamat Nagyságodnak kegyességeibe 's maradok hív tisztelettel

Nagyságodnak alázatos szolgája
Pesten Febr. 10 d. 1831.

Kazinczy Ferencz.

Papiron.

X. Horvát István levelei.

1.

Méltóságos Gróf, és Táblai Báró Ur, Kegyes jó akaró Uram!

E' tsekély Könyvetskével figyelmet akarván gerjeszteni a' Hazában, mindenek előtt szükségesnek találtam: hogy azt főképen Méltóságod figyelme alá ajánlani bátorkodjam, ki bő olvasása és ditső hazafisága által leginkább megítélheti, mit nyomhat, vagy nem nyomhat idővel igyekezetem?

Méltóztassék tehát kegyesen fogadni kisded ajándékomat, 's a'ról meggyőződve lenni, hogy megkülönböztetett tisztelettel vagyok

Méltóságodnak alázatos szolgája
Pesten Decemb. 28-dikán 1825.

Horvát István.

Víztől rongált papiron. *Kívül:* szoval feleltem.

2.

Méltóságos Gróf, Udvari Referendárius és Elölülő Ur, Kegyes jó akaró Uram és Pártfogóm!

Meg fog Méltóságod, úgy reményilem, engedni bizodalmanak, hogy ez számtalan foglalatosságai között egy kegyelemért velem együtt esedezik Méltóságod előtt.

Petrovits Fridrik kérelmemre nekem közelébb Berlinből egy pár könyvet küldött, mellyekért neki 11. azaz: Tizenegy Pengő Forinttal adása vagyok. E' tartozásomat ohajtánám ki elégiteni, 's egyszer 's mind neki néhány forintot előre is küldeni, hogy további kérelmeimet ezentül is saját terhe nélkül ki elégithesse.

Azért bátorkodom tehát mély alázatossággal megkérni Méltóságodat, ne terheitetnék neki az ide zárt 40. azaz: Negyven Pengő

Forintot által küldeni. A' mi váltó bért érette fizetni kell, forró köszönettel kész vagyok megtéríteni. —

De, mivel Méltóságod kegyelmeiben még ezentúl is óhajtanék részt venni, 's nem sokára, mihelyest csak erszényem engedi, nagyobb summa pénzt is akarnék utána küldeni, még azért is igen igen buzgón könyörgök, nem lehetne-e Pesten a' Méltóságod Pénztárába időről időre némely summákat lefizetnem, 's ha lehetne, kinél kellene azt biztosan le tennem? Én testestől lelkestől kívánnék élni a' jó Petrovics barátságával utazása alatt hibázó Kutfőimnek meg szerzetetésükre. Fájjalni lehet, hogy köz Könyvtáraink 's más Intézetek nem élnek a' jó alkalmmal. Tsak igaz, hogy mi, minden láрма mellett, tsetsemős korhoz közelítő állapotban vagyunk.

Elmenet Petrovitsnak Berlinig utasítást adni, a' mint tőlem ki teltet, el nem mulattam. A' napokban késedelem nélkül, mivel ujra megszólított, ismét küldök figyelmeztetést utána. Nekem igen tetszik buzgósága és szorgalma. Kár, hogy az írásra több időt nem vehetek. Rettenetesen el vagyok foglaltatva, 's még is a' Supplexióktól többszöri esedezéseimre meg nem menekedhetem. Lássák, mit téznek Előjáróim. Hogy hasznot nem szűlnék a' Nemzeti Előmenetelnek, azt az idő, ha talán későn is, el fogja velük hitetni.

Párisban most igen jó Könyvkeresőre tettem szert. Mindent szaporán felkeres, és oda könnyű módomban pénzt küldeni. Bár ez elég volna, hogy pótolhatnám a' köz Könyvtáraknak hézagait. De reánk szegényekre nézve áll a' jó tanács: »Festina Lente«. —

Botsásson meg a' Méltóságos Gróf, hogy illy sok időtől megfosztottam, soraim által. Véget vetek azért esedezve, hogy hatalmas kegyelmével ezentúl is ápolgatni meg ne szűnjék, ki tapasztalt pártfogásába ajánlott megkülönböztetett tisztelettel maradok

Méltóságodnak alázatos szolgája

Pesten Martius 4-dikén 1834.

Horvát István

A' Széch.(enyi) orsz. Könyvtár Örzője.

Papiron.

XI. *Kazinczy Ferencz levele Thaisz Andrásához.*

Thaisz Andrásnak Kazinczy Ferencz szíves baráti tiszteletét.

Erdélyi Leveleimnek Bécsbe küldését Igaz Sámuel barátomhoz kénytelen vagyok tisztelt férjfi, Reád bízni, meg lévén győződve az eránt, hogy ezen alkalmatlanságomat nékem megbocsátani kész léssesz. De minekelőtte az Pestet elhagyja, kérlek, add által azt levelemmel, mellyet ide zárok, Biblioth. Horvát István Úrhoz, 's légyen gondod, hogy az kezedhez vissza térjen. A' régibb példányt kezedből ki ne add; azt csak azért küldöm, mert megeshetnék, hogy a' Censor Igaz által magának kiadatni kívánja. Igaznak tehát mind a' kettőt felküldd, és ne posta szekeren, hanem valamely Pestről Bécsbe menő hív ember által. Igaz lakik most Alte *Wieden*, N° 54.

Én a' Tud. Gynek régen nem adtam már semmit, 's nem hidegségből az Intézet, vagy a' tiszteletünket 's hálánkat érdemlő Trattner eránt, hanem azért is, mert nagyon el vagyok foglalva dolgozásim, utazásim, pereim által; el is úntam azoknak a' mi embereinknek a praeceptoroskodásaikat, kik, semmi nevezetést nem adván még soha, másokat keféletnek. Az a' mit te mondál 1823. a' XI. vagy XII. füzetben a' Nyelvrontás ellen, olly bölcsén van mondva, hogy igazabban és bölcsebben senki nem szólhat: de volt e arra szükség, a' mit az én Kedves barátom Döbrentei monda, ki új nevet is ada a' Neologusoknak — Nyelv törő — és a' ki attól fél, hogy a' *hetvent* mi is *hatvan és tiznek* fogjuk mondani. Nem csak a Neologiai Ultráskodás vétek, és bolondság eggyzersmind, hanem az Orthologiai Ultráskodás is az; ezt kellene meggondolni azoknak a' mi Tanítóinknak, 's a' mit Kulcsár olly Képzeltetetlen bátorsággal mondogái, és olly Képzeltetetlen hangosan; az legalább igen rendes. 'S nem szégyenel-e az az Úr az új Új szellem' bohóságán nevetni? 'S Guzmics neki Nyelvtörő! De ezt elég volt említenem. Csudálom a dolgot, de nem csudálom, hogy ezt a mi embereink teszik. —

Köszönöm kérésem¹ teljesítését a' Gróf Teleki László' képe' megküldésében. Azt a szép munkát egészen összetördeiték mig kezemhez juta, úgy, hogy papirosa ezer meg ezer hajtékokat kapa. El kelle vetnem. Él szerencsésen, kedves barátom. — Széphalom Octób. 30 d. 1824. — életemnek már 60 dik¹ esztendejében.

Vízitől rongált papiron.

Közi: IVÁNYI BÉLA.

KOVÁCS FERENCZ IRODALMI HAGYATÉKA.

(Első közlemény.)

Kovács Ferencz irodalmi munkásságáról s annak kéziratban maradt emlékeiről több ízben volt már szó tudományos műveinkben — kéziratok munkáinak jegyzékét Szinyei is közli *Magyar Írók* cz. művében (VI: 1214. h.) — részletes és pontos ismertetés azonban eddig nem jelent meg róla. Ezt a mulasztást kívánom ezúttal helyreütni, bemutatván a Kovács-kéziratok jelenlegi tulajdonosának, Beöthy Zsoltnak, engedelméből Kovács Ferencz munkásságát a maga egészében. Eredeti dolgozatai közül az érdekesebbeket közlöm is.

Kovács Ferencz² (1746—1819) irodalmi munkásságát a XVIII. század hetvenes éveiben kezdte, s legtermékenyebb korszaka a következő évtized volt; 1788 után írói heve lassanként hűl, de egészen el nem pihen, s még életének utolsó évtizedében is dolgozott. Valamint

¹ Helyesen: 66-ik. Szerk.

² Nevét egyideig Kovácsnak írta. Később azonban állandóan Kovácsnak.